

4. Дроздова І.П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія /І.П. Дроздова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 320 с.
5. Климова К.Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія / К.Я. Климова. – Житомир : ПП «Рута», 2010. – 560 с.
6. Лобода Т.М. Формування мовної компетенції студентів-філологів під час вивчення термінологічної та іншомовної лексики в курсі ділової української мови / Т.М. Лобода [Електронний ресурс] . – Режим доступу: old.nau.edu.ua /
7. Методика проведення занять у вищому навчальному закладі: метод. реком. для викладачів / [Л.Г. Кайдалова, О.О. Тележкіна, С.М. Полуян та ін.] – Х.: Вид-во НФаУ. – 2004. – 60 с.

Стаття посвячена одній из проблем современного профессионального образования – формированию терминологической компетенции как обязательного компонента речевой культуры специалистов. Решить эту проблему призван курс «Украинский язык (по профессиональному направлению)», в контексте которого проанализированы теоретические и практические вопросы, изучение и выполнение которых повысит уровень терминологической культуры будущих специалистов.

Ключевые слова: компетенция, профессионально-речевая компетенция, терминологическая компетенция.

This article is dedicated to one of the problems of modern vocational education - the formation of terminological competence as a mandatory component of speech culture professionals. To solve this problem called the course "Ukrainian language (for professional purposes)", which is analyzed in the context of theoretical and practical issues of study and implementation of which will improve terminological culture of future specialists.

Keywords: competence, professional competence speech, terminological competence.

УДК:811.161.2'276.6-057.86

Кривич Н.Ф.

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА МОВНА КУЛЬТУРА ЯК ШЛЯХ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХІВЦЯ

У статті розглядається мовна підготовка як важлива умова професійного спілкування майбутнього фахівця.

Ключові слова: мовна культура, професійна підготовка фахівця, культура професійного спілкування, безперервне самовдосконалення.

Сучасна система освіти та суспільство потребує підготовки фахівців, здатних адекватно діяти у виробничих та суспільних ситуаціях, оволодівати новою інформацією, самостійно й креативно приймати необхідні рішення, усвідомлювати наслідки своєї діяльності та дій, нести відповідальність за них.

Приблизно з кінця 60-х років ХХ століття, стало зрозуміло, що відповідно до мети формування висококваліфікованого фахівця, навчально-виховний процес у вищій школі має бути орієнтований на певну цілісну модель національно свідомої особистості, яка досконало володіє культурою професійного спілкування та мовленнєвою культурою.

Мова є критерієм освіченості особистості й говорить про рівень розвитку загальної культури. Фахівці вступають у безпосередній словесний контакт, який вимагає володіння відповідними мовними знаннями, здібностями, навичками та культурою професійного мовлення. В основу мови професійного спілкування покладена сучасна літературна мова з дотриманням всіх її норм, а саме: орфоепічних, лексичних, синтаксичних тощо. Фахівець входить у комунікацію як особистість з усіма притаманними їй якостями і властивостями. «Мова є тому умовою прогресу народів, що вона є органом думки окремої особи,» – писав видатний український учений О. Потебня [1, с. 39]. Мова виражає смисл культури. Взаємозв'язок мови і культури досліджували багато вчених, серед них філософи, філологи, антропологи (О. Потебня, В. Гумбольдт, Е. Сепір, Б. Уорф, Ф. Боас та ін.). Культура фахового мовлення висвітлюється у працях Л. Мацько, Л. Кравець, З. Мацюк, І. Станкевич та ін. Питанням культури мовлення приділили увагу В. Бадер, З. Бакум, К. Климова, Н. Дика, Е. Палихата, Н. Подлевська, І. Хом'як; удосконаленню мовлення, запобіганню помилкам присвятили свої дослідження А. Галетова, В. Мельничайко, М. Пентилюк, Г. Шелехова, В. Шляхова та ін. Філософські концепції саморозвитку особистості знаходимо у працях В. Афанасьєва, І. Блауберга, Т. Десятова, В. Кременя, І. Кона, К. Корсака, В. Лутая, Г. Філіпчука, С. Франка, Е. Юдіана.

З використанням новітніх наукових досягнень і технологій час вимагає підготовки професійно-мовних компетентних майбутніх фахівців, які зможуть підтримувати професіоналізм, конкурентоспроможність на рівні зростаючих вимог суспільства. Цього неможливо досягти без наполегливого самостійного систематичного професійного та культурного самовдосконалення, безперервної самоосвіти.

Мета статті – з'ясування доцільності самоудосконалювати культуру професійного спілкування та мовну культуру майбутніх спеціалістів у системі їхньої фахової підготовки у ВНЗ.

Педагогічною наукою останнім часом накопичено значний досвід із вивчення теорії та методики загальної професійної підготовки спеціаліста й ролі його самостійної роботи в цьому процесі. Широке коло питань самостійної роботи з професійного самовдосконалення знайшло відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них відомий учений і громадський діяч І. Огієнко вважає, що мовна особистість – це мовець, який розширює функції мови, творить українськомовне середовище в усіх сферах суспільного життя, відроджує культуру, традиції народу, подає зразки висококультурного та інтелектуального спілкування літературною мовою [11, с. 32].

Різноманітні педагогічні технології формування культури ділового, професійного мовлення у студентів у ВНЗ пропагують Г. Берегова, Л. Головата, Н. Костриця, Л. Лучкіна, Н. Тоцька, С. Штепа, С. Шумовецька та ін..

Поняття «мовна особистість» у науковий обіг першими ввели такі науковці: К. Ажеж, М. Бірвіщ, Р. Будагов, Ф. Буслаєв, В. Виноградов, С. Петров, О. Потєпня, О. Шахматов, Г. Штейнталь. Цю проблему досліджували Ф. Бацевич, В. Гак, Т. Дрідзе, Я. Луп'ян, Р. Нортон, І. Суслов, С. Сухих та ін. [9, с. 123].

Необхідність формувати сучасного фахівця як мовну особистість, здатну до мовленнєвої діяльності в усіх її видах і формах - це завдання не тільки ВНЗ, але й безперервна робота над самоосвітою, самовдосконаленням самого майбутнього спеціаліста. А мета навчання української мови за професійним спрямуванням полягає «у створенні умов для національно свідомої, духовно багаті мовної особистості, яка володіє виражальними засобами рідної мови, усіма її видами, типами, стилями і жанрами, акумульованими в ній духовними скарбами, уміє орієнтуватися в потоці різноманітної, нерідко суперечливої інформації і спроможна вільно, у неповторній мовленнєвій формі виражати власну позицію [6, с. 60]. Як показує досвід роботи у вищій школі, небагато першокурсників уміють адекватно й доречно практично послуговуватися українською мовою, вільно і чітко висловлювати власні думки в усній і писемній формі, активно використовувати мову як засіб спілкування і самовираження. Особливо турбує убогість словникового запасу, невміння аргументувати і відстоювати власну думку, надання переваги сучасним інформаційним технологіям (гаджетам, комп'ютерам тощо), віддають перевагу віртуальному спілкуванню, а не живому, тому докладаємо чимало зусиль у роботі з такими студентами, мотивуючи їх читати українськомовну художню літературу, працювати над завданнями зі словниками, спонукаємо їх до самоосвіти та

самовдосконалення у фаховому спілкуванні. Результат професійної взаємодії визначається наявністю у співрозмовників якостей, що є значимими для спілкування. До них належать: комунікабельність (потреба у спілкуванні), соціабельність (потреба в соціальних контактах, наприклад у професійній сфері, у соціальному схваленні); доброзичливість, діалогічність. Професійний розвиток нерозривно пов'язаний з особистісним, оскільки основу того й іншого становить саморозвиток, який визначає виникнення вищої форми життєдіяльності особистості – креативної самореалізації.

Розглядаючи мову як творчу діяльність, певний спосіб мислення, вчений О.Потєбня вважав, що причина збагачення мови полягає у безперервній боротьбі думки зі словом: «Думка, виплекана словом, починає відноситися безпосередньо до самих понять, у них знаходить своє шукане знання, на слово ж починає дивитися як на сторонній і довільний знак...» [1, с. 26]. Чистота мовлення, вільне оперування різноманітними словесно-виражальними засобами, термінами, виразність, самобутність є необхідними вимогами, що визначають рівень культури професійного мовлення як вміння володіти мовою і пов'язані з ерудицією, світоглядом, обізнаністю людини, культурою мислення, оволодіння технікою мовлення та культурою спілкування мовця. Студенти повинні почуватись на занятті природно і не боятися висловлювати свої точки зору. Щоб досягнути діалогу, потрібно створити на занятті такі умови, де б панувала атмосфера рівноправності, зацікавленості та високої творчої активності. Таким чином, спілкування відіграє не другорядну роль у формуванні культури професійного мовлення та творчого мислення, а приємне спілкування неможливе без належного рівня сформованості мовної культури. Разом із правильним вибором засобів навчання необхідною умовою для ефективного формування мовної культури та професіоналізму у студентів є вміння викладача поєднувати різні методи навчання і дотримання його принципів. Володіння сучасними методами навчання (інформаційно-презентативними, алгоритмічно-дійовими, самостійно-пошуковими) є складовою психолого-педагогічної компетентності викладача-філолога. Принципи навчання – це нормативні положення, яких треба дотримуватися для забезпечення ефективності навчання. Насамперед, у студентів від результату навчального процесу [11, с. 101-102]. Це створює передумови для їх самореалізації, саморозвитку спочатку у навчанні, а потім у професійній діяльності. Постійне підвищення культури професійного спілкування та мовної культури є провідною умовою професійного розвитку фахівців. Для забезпечення процесу ефективної професійної комунікації необхідно формування таких умінь і навичок мовної особистості, які зможуть забезпечити відповідне розуміння слова, терміна,

різних типів дискурсу, правильну побудову висловлювання з урахуванням специфіки професійного спілкування. Дослідники відзначають, що завдання навчальних закладів полягає не тільки в тому, щоб дати студенту загальну освіту і спеціальність, а й сформувати передумови до постійного, безперервного протягом усього життя освіти, отримання нових професій та кваліфікації. Раніше досягнення професіоналізму особистістю будь-якої конкретної трудової діяльності було кінцевою метою освітнього процесу, а нині це стає лише одним із чергових етапів його кар'єри, бо мінливість ринку праці створює нову ситуацію в професійній освіті. Не можна не погодитись із думкою В. Слабоуз про те, що «формування мовної особистості - це довготривалий процес, який потребує об'єднання усіх творчих зусиль і спонукає до переосмислення процесу навчання шляхом синтезу комунікативного підходу з когнітивним» [8, с. 85].

ЛІТЕРАТУРА

1. Амеліна С. Теоретико-методичні основи формування культури професійного спілкування студентів вищих аграрних навчальних закладів: дис. док-ра пед. наук: 13.00.04. / Амеліна Світлана Миколаївна; Запорізький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти. – Запоріжжя, 2007. – 423 с.
2. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст./За ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996. – 636 с.
3. Балдынюк Д.И. Системное исследование культуры общения педагога (педагогический аспект): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. / Балдынюк Дмитро Іванович; Київський держ. ун-т ім. Т.Г. Шевченка, 1989. – 20 с.
4. Вишневська О.О. Педагогічні умови формування ділової культури студентів бізнес коледжу в системі соціалізації особистості: дис. канд. пед. наук: 13.00.05./ Вишневська О.О.; Харківський національний університет ім. В.Н. Карабіна. – Харків, 2002. – 202 с.
5. Закон України «Про вищу освіту //Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – №1. – С. 9-51.
6. Комарова І.І. Формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Комарова Інна Іванівна; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця; 2000. – 189 с.
7. Лівенцова В.А. Формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери: автореф. дис. канд. пед; наук: 13.00.04 / Лівенцова Вікторія Анатоліївна; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2002. – 20 с.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. посібник. – К.:ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
9. Огієнко І.Наука про рідномовні обов'язки. – К., 1994.
10. Пентилюк М. Професійна підготовка студентів-філологів. Засвоєння лінгводидактичної термінології //Дивослово. – 2005. – №11. – С. 21-24.
11. Полторацька В.В. Формування комунікативної культури майбутнього вчителя; в

- процесі його професійно-педагогічної підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01./ Полторацька Вікторія Володимирівна; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 1997. – 23 с.
12. Рембач О.О. Формування культури ділового спілкування майбутніх міжнародників-аналітиків у вищих навчальних закладах: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Рембач Ольга Олександрівна; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2005. – 20 с.
 13. Рябушко С.О. Формування культури педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Рябушко Світлана Олексіївна; Ізмаїльський держ. педагогічний ін-т. – Ізмаїл, 1999. – 173 с.
 14. Скляр П.П. Профессиональное общение руководителя: содержание, структура и пути его развития; дис. канд. психол. наук: 19.00.05, 19.00.11. – М. 1993. – 173 с.
 15. Созонюк О.С. Детермінанти розвитку психологічної культури вчителя початкової школи: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. / Созонюк Олена Сергіївна; Інститут педагогіки та психології професійної освіти. – Київ, 2000. – 198 с.
 16. Соколова В.В. Культура речи и культура обучения / В.В. Соколова. – М.: Просвещение, 1995. – 192 с.
 17. Тимченко І.І. Формування комунікативної, культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: автореф. дис, канд. педагог, наук: 13.00.04. / Тимченко ІД.; Харківський державний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2001. – 20 с.
 18. Фатыхова Р.М. Культура педагогического общения и ее формирование у будущего учителя. – Уфа: Баш. гос. пед. ун-т; 2000. – 164 с.
 19. Чмут Т.К. Культура спілкування: навч. посіб. / Т.К. Чмут; Хмельницький ін-т регіонального управління та права. – 2 вид. – Хмельницький: ХЗРІП. 1999. – 389 с.

В статье рассматривается языковая подготовка как важное условие культуры профессионального общения будущего специалиста.

Ключевые слова: *языковая культура, профессиональная подготовка специалиста, культура профессионального общения, непрерывное самосовершенствование.*

The article deals with language training as an important condition for the future of the culture of professional communication specialist.

Keywords: *language culture, professional training, culture of professional communication, continual self-improvement.*